

ANKARA'NIN ON MERKEZ İLÇESİNDE ANNE SÜTÜ İLE İLGİLİ BİLGİ TUTUM VE DAVRANIŞLARIN İNCELENMESİ

Nazlı Dalgıç* • Selda Hızal** • M. Rifat Köse***

ÖZET

Araştırma 15-49 yaş grubu, evli ve doğurgan çağıdaki kadınların anne sütü ile ilgili bilgi, tutum ve davranışlarını incelemek amacıyla planlanmıştır.

Bu doğrultuda Ankara'nın on merkez ilçesindeki sağlık kurumlarına herhangi bir nedenle başvuran 710 kadın sosyoekonomik durum, parite ve anne sütü ile ilgili bilgi, tutum ve davranışlara yönelik anket formu doldurmuştur.

Annelerin eğitim düzeyi arttıkça bilgi seviyelerinin de arttığı gözlenmiştir. Ek gıdaya başlama durumu eğitim düzeyi ile ters orantılı olarak bulunmuştur. Son doğumun hastanede yapılmış olması bilgi ve tutumlarda bir değişikliğe yol açmamıştır.

Gerek antenatal ve gerekse postnatal dönemde verilen eğitimin yeterli olmadığı ve sosyal yaşantıyı göz önünde bulundurmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne sütü ile beslenme, Sosyoekonomik durum, Eğitim

SUMMARY

Knowledge and Behaviour About Breast Feeding

Research has been planned to examine knowledge and behaviour of 15-49 aged, married and fertile group of women about breastfeeding.

Therefore; to 710 women, administered to different primary health care units in ten central provinces of Ankara for different purposes, a questionnaire including socioeconomic conditions, parity and knowledge, behaviour about breastfeeding has been applied.

The level of knowledge has been found increased as the education level increases. Giving additional nutrients is inversely related with education level. Making last delivery at hospital has not changed knowledge and behaviour.

So, antenatal and postnatal education has been found insufficient and do not include social living.

Key Words: Breastfeeding, Socioeconomic conditions, Education

Son zamanlarda yapılan bilimsel araştırmalar, doğumdan başlayarak ilk 4-6 ay içinde sadece anne sütü verilmesinin sağladığı yararların daha önce düşünülenlerin çok ötesinde olduğunu göstermiştir. Anne sütünün besleyici, anti-enfektif ve gebelikler arasındaki süreyi arttırıcı etkisi, yalnız anne sütü ile beslenen bebeklerin yaşama şansını arttırmakla kalmayıp, anneleri de meme ve uterus kanserinden korumakta ve kont-rasepsiyon sağlamaktadır (1). Yapılan çalışmalar kısmen anne sütü ile beslenen bebeklerde görülen ishale bağlı ölüm riskinin yalnız anne sütü ile beslenen be-

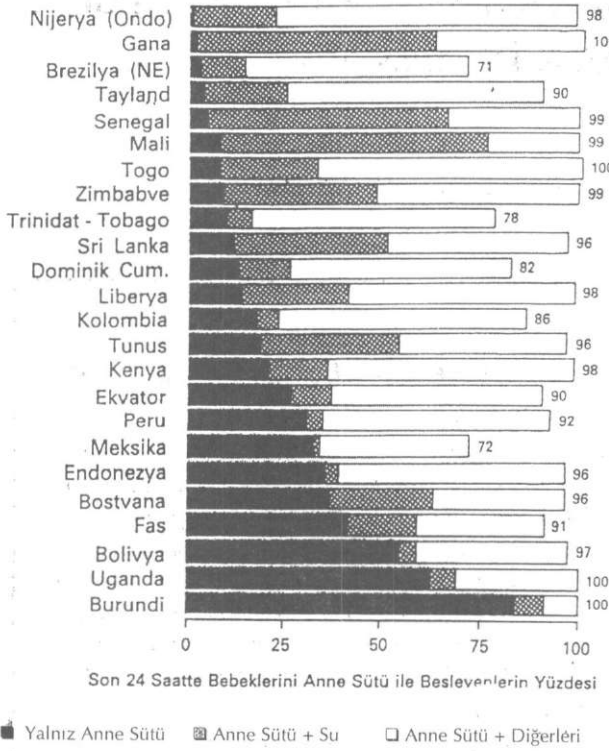
beklere göre 4 kat fazla olduğunu ve yalnız anne sütü ile beslenen bebeklerde enfeksiyonlara bağlı ölüm riskinin de %25 oranında daha az olduğunu göstermiştir (2). Bütün nedenler göz önüne alındığında, dünyada her yıl 6 milyon çocuğun yaşamının anne sütü sayesinde kurtulduğu saptanmıştır (2).

Yapılan trend analiz sonuçlarına göre; anne sütü ile besleme giderek azalmakta ve süresi de kısalmaktadır. Biberonla besleme ve hazır mamalar bu eğilimin ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır (1). 1990'lı yıllardan itibaren Amerika ve Avrupa ülkelerinde bebeklerin an-

* Ankara Üniversitesi Sağlık Eğitim Fakültesi Sağlık Eğitimi Anabilim Dalı Öğr. Üyesi, Halk Sağlığı Uzmanı

** 3 no'lu AÇSAP Merkezi, Pediatri Uzmanı

*** Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müd, T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Uzmanı

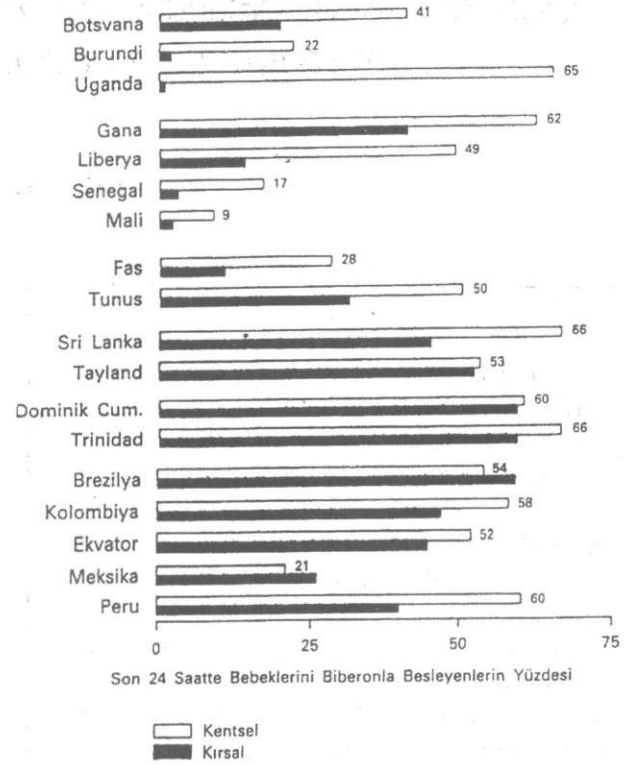
Şekil 1: Gelişmekte Olan Ülkelerde 0-4 Aylık Bebeklerin Anne Sütü ile Beslenme Yüzdeleri
(Kaynak: Demografik Sağlık Araştırması 1986-89)

ne sütü ile beslenme oranlarının giderek düştüğü saptanmıştır (3).

1986-1989 yılları arasında yapılan Demografik Sağlık Araştırması sonuçlarına göre; gelişmekte olan ülkelerde bile yalnız anne sütü ile besleme yüzdesi giderek azalmıştır (1). Şekil 1.

Latham ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmaya göre de yalnız anne sütü ile beslemenin, anne sütü ve biberonla olan karışık beslemeden daha az sıklıkla uygulandığı görülmüştür (1). Demografik Sağlık Araştırması'na göre karışık besleme kırsal ve kentsel farklılık da göstermekte ve kırsal alanda da oldukça sık uygulanmaktadır (1). Şekil 2.

Tunçbilek ve arkadaşlarının 1978 "Türkiye Doğurganlık Araştırması"na göre annelerin %93'ünün bebeklerini ortalama 12 ay anne sütüyle besledikleri saptanmıştır (4). Kentsel kesimde ise bu süre 9.6 aydır (5). Fakat bu süreler yalnız anne sütü ile besleme durumunu kapsamamaktadır. İstanbul Çapa Ana-Çocuk Sağlığı Merkezi'nin bildirdiği sonuçlara göre; yalnız anne sütü ile besleme oranı 1976 yılından 1984 yılına kadar sürekli bir düşme göstermiş; 1988 yılındaki bir

Şekil 2: Gelişmekte Olan Ülkelerde Kırsal ve Kentsel Alanlarda 0-4 Aylık Bebeklerin Biberonla Beslenme Yüzdeleri.
Kaynak: Demografik Sağlık Araştırması 1986-89).

artışla 1976 yılı değerlerine çıkmıştır. 1984 yılında 4-6 ay yalnız anne sütü ile besleme oranı %5.1 iken, 1988'de %20.3'e yükselmiştir (5). Özetle, anne sütü verilse bile ek gıdalara erken başlanmakta ve karışık besleme uygulanmaktadır.

AMAÇ

15-49 yaş grubu, evli ve doğurgan çağdaki kadınların anne sütü ile ilgili bilgi, tutum ve davranışlarını incelemek ve buna etki eden faktörleri belirlemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma Çankaya, Abidinpaşa, Yenimahalle, Keçiören, Altındağ, Gülveren, Etimesgut, Sincan, Gölbaşı ve Kazan olmak üzere Ankara'nın 10 merkez ilçesindeki sağlık kurumlarına herhangi bir nedenle başvuran 15-49 yaş grubu, evli ve doğurgan çağdaki kadınlarda, 1995 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında yürütülmüştür. Araştırmaya katılmayı kabul eden 710 kadına ait veriler değerlendirilmiştir. Hazırlanan anket formunda kadınların demografik özellikleri ve anne

sütü ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları sorulmuştur. Okuma yazma bilmeyenlerin anket formları kurum hemşiresi tarafından sorulmuştur. Sonuçlar Mann-Whitney U, Kruskal Wallis H-testi, Student's t-test, ve Ki-kare ile değerlendirilmiş; kritik P değeri 0.05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan 15-49 yaş grubu, evli ve doğurgan çağıdaki 710 kadının yaşları 17 ile 49 arasında değişmekte olup, en büyük grubu %9.2 ile 25 yaş grubu oluşturmaktadır. Yaş ortalaması 27.137±5.93, SE: 0.183'tür. Kadınların eğitim düzeyine bakıldığında en yüksek grubu %49 ile okur yazar olanlar oluşturmaktadır. Okur yazar olmayanlar %8, ilkokulu bitirenler %12.5, ortaokulu bitirenler %22.5, lise ve yüksekokulu bitirenler ise %8'dir. Tablo 1.

Kadınların sadece %17.7'si çalışmakta olup, %82.3'ünün herhangi bir işi yoktur. Eşlerin eğitim düzeyine bakıldığında; ilkokulu bitirenler %38.3 ile en büyük grubu oluşturmaktadır. Eşlerin %45'i serbest meslek sahibi iken, %26.76'sı memur, %19.7'si ise işçidir. Araştırmaya katılan kadınların aile tipi göz önüne alındığında; %38.3'ünün geniş aileden geldiği, %27.6'sının kayınvalidesi ile oturduğu, %70'nin ise çekirdek aileye sahip olduğu gözlenmiştir. Kadınların sahip olunan çocuk sayısına göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir. Buna göre; hiç çocuğu olmayanlar

Tablo 1: Kadınların eğitim düzeyine göre dağılımı

Eğitim	N	%
Okur Yazar Olmayan	57	8.00
Okur Yazar	348	49.00
İlkokul	89	12.50
Ortaokul	159	22.50
Lise ve Üzeri	57	8.00
Toplam	710	100.00

Tablo 2: Kadınların sahip oldukları çocuk sayısına göre dağılımı

Çocuk Sayısı	N	%
0	6	0.80
1	305	43.00
2 ve Üzeri	389	56.20
Toplam	710	100.00

%0.8, bir çocuğu olanlar %43, iki ve daha fazla çocuğu olanlar ise %56.2'dir.

Annelerin %91.8'i son doğumunu hastanede, %4.6'sı sağlık personeli yardımı ile evde, %2.3'ü akraba/komşu yardımı ile evde ve %0.6'sı ise evde tek başına yapmıştır. Tablo 3.

Annelerin %90.1'i çocuklarının hepsine, %1.7'si sadece son çocuğa anne sütü vermişken, %3.5'i hiç birine anne sütü vermemiştir.

Kadınların anne sütü ile ilgili bilgi ve tutumlarına yönelik sorulara doğru yanıt verme durumu Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4'ten de görüleceği gibi, kadınların tamamına yakını (%99.4), bebeğe en yararlı besinin anne sütü olduğunu ve %72.4'ü colostrumu verdiğini ifade etmiştir. Buna rağmen %93.7'si bebek doymayınca günde 1-2 kez mama verilebileceğini söylerken, %75.2'si de anne sütü alan bebeğe su verileceğini belirtmiştir. Diğer bir ilginç nokta da emziren kadının gebe kalmayacağına, yabancıların yanında emzirilirse nazar degeceğine ve sağılıp saklanan sütün bebeğe verilmeyeceğine dair inanışların hala geçerliliğini korumasıdır (sırasıyla %23.5, %32.1, %50.6).

Kadınların eğitim düzeyine göre doğru yanıt verme durumu incelendiğinde; lise ve yüksek okul mezunları ile okur yazar olmayan, okur yazar ve ilkökul mezunları arasında; ortaokul mezunları ile okur yazar olmayan, okur yazar ve ilkökul mezunları arasında; ilkökul mezunları ile okur yazar olmayan, okur yazar olanlar arasında ve okur yazar olmayanlar ile okur yazar olanlar arasında bilgi düzeyi açısından fark olduğu görülmüştür. Bu fark istatistiksel olarak ta anlamlı bulunmuştur ($X^2=101.50$ $p=0.0000$, Kruskal wallis H-testi). Okur yazar olmayan kadınların %54.17'si, okur yazar olanların %68.5'i, ilkökul mezunu olanların %71.33'ü, ortaokul mezunu olanların %76.61'i, lise ve yüksek okul mezunlarının %78.39'u doğru yanıt vermişlerdir (Tablo 5).

Tablo 3: Annelerin son doğumlarını yaptıkları yere göre dağılımı

Yer	N	%
Hastane	652	91.80
Sağlık Personeli Yardımı İle	33	4.60
Akraba/Komşu Yardımı İle Evde	16	2.30
Evde Tek Başına	4	0.60
Toplam	700	100.00

Not: 10 kişinin çocuğu yoktur.

Tablo 4: Kadınların anne sütü ile ilgili bilgi ve tutumlarına yönelik sorulara doğru yanıt verme durumu

SORULAR	Doğru Yanıt Verenler		Yanlış Yanıt Verenler	
	N	%	N	%
1. Doğumdan sonra bebeğe ilk ne verilir.	670	94.4	40	5.6
2. Anne sütü doğumdan üç ezan sonra verilir.	573	80.7	137	19.3
3. Ağız sütü bebeğe verilmez.	514	72.4	196	27.6
4. Ağız sütü alan bebek daha az hasta olur.	597	84.1	113	15.9
5. Bebeğe en yararlı besin anne sütüdür.	706	99.4	4	0.6
6. Bazılarının sütü bebeği zehirler.	513	72.3	197	27.7
7. Emdikten sonra bebek ağlıyorsa doymamıştır.	482	67.9	228	32.1
8. Anne sütünün bebeği büyütmesi dışında başka bir yararı yoktur.	504	71.0	206	29.0
9. Anne sütü alan bebeğe su verilir.	176	24.8	534	75.2
10. Yabancıların yanında süt verilirse nazar olur, kesilir.	482	67.9	228	32.1
11. Emziren kadın hamile kalmaz.	543	76.5	167	23.5
12. Sık emzirirsen sütün bol olur.	608	85.6	102	14.4
13. Sağıp saklanan süt daha sonra bebeğe verilmez.	351	49.4	359	50.6
14. Anne sütünün yeterli olup olmadığı bebeğin kilosundan anlaşılır.	568	80.0	142	20.0
15. Mama ile çocuğu beslemek daha kolaydır.	609	85.8	101	13.2
16. Bebek doymuyorsa günde 1-2 kez mama verilebilir.	45	6.3	665	93.7
17. Mama yiyen çocuk daha iyi büyür, daha sağlıklı olur.	629	88.6	81	11.4
18. Emzikli bebek anne sütü yanında gece mama verilirse daha iyi olur.	417	58.7	293	41.3

Tablo 5: Eğitim düzeyine göre doğru yanıt verme yüzdesi

Eğitim Düzeyi	N	x	S	%
Okur Yazar Olmayan	57	9.75	3.76	54.17
Okur Yazar	348	12.93	2.32	68.50
İlkokul	89	12.84	2.44	71.33
Ortaokul	159	13.79	1.94	76.61
Lise ve Yüksekokul	57	14.11	2.43	78.39

N: Kadın Sayısı, x: Ortalama, S: Standart Sapma

Tablo 6: Kayınvalidesi ile oturan ve oturmayan kadınların doğru yanıt verme yüzdesi

Kayınvalide İle	N	x	S	%
Oturan	196	12.44	2.69	69.11
Oturmayan	514	12.74	2.62	70.78

Annelerin çocuk sayısına göre doğru yanıt verme durumuna bakıldığında; bir çocuğu olan 578 annenin %71.33'ünün, iki ve daha fazla çocuğu olan 132 annenin ise %65.94'ü doğru yanıt vermiştir. Bu fark ista-

tistiksel olarak ta anlamlı bulunmuştur ($z=3.21$ $p=0.0013$, Mann Whitney U-testi).

Kayınvalidesi ile oturan 196 kadının %69.11'i, kayınvalidesi ile oturmayan 514 kadının ise %70.78'i sorulara doğru yanıt vermiştir (Tablo 6).

Annelere bebeklerine ilk olarak ne verdiği sorulduğunda; %90.2'si anne sütü, %4.6'sı şekerli su, %3.4'ü su, %1.7'si mama verdiğini ifade etmiştir.

Annelerin ne sıklıkla anne sütü verdiği sorulduğunda; %53.2'sinin her ağladığında, %25.8'inin 2-3 saatte bir, %18.5'inin değişen sıklıklarda ve %2.5'inin ise hiç vermediği gözlenmiştir.

Son doğumunu hastanede yapan annelerin %94.9'u doğumdan sonra bebeğe ilk olarak anne sütü verileceğini ifade etmiştir. Son doğumunu hastane dışında yapan annelerin %86.8'i doğumdan sonra bebeğe ilk olarak anne sütü verileceğini belirtmiştir. Aradaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır (Pearson Ki-kare:6.07, $p=0.01$) (Tablo 7).

Son doğumunu hastanede yapan annelerin %81.4'ü doğumdan sonra 3 ezan beklemenin yanlış olduğunu ifade ederken, son doğumunu hastane dışında yapan annelerin ise %71.7'si 3 ezan beklemenin yanlış olduğunu belirtmiştir. Aradaki ilişki istatistiksel

Tablo 7: Son doğumunu hastanede yapan annelerin doğumundan sonra ilk olarak anne sütü verme durumuna göre dağılımı

Doğumun Yapıldığı Yer	Yanlış Cevap Verenler		Doğru Cevap Verenler		Toplam	%
	Verenler	%	Verenler	%		
Hastane	33	5.1	619	94.90	652	100.00
Diğer	7	13.20	46	86.80	53	100.00

Tablo 8: Ek gıda veren annelerin dağılımı

Ek Gıda	N	%
Veren	576	81.10
Vermeyen	134	18.90
Toplam	710	100.00

olarak anlamlı bulunmamıştır (Pearson Ki-kare: 2.98, $p=0.08$).

Son doğumunu hastanede yapan annelerin %72.7'si ağız sütünün yararlı olup, bebeğe verileceğini ifade ederken, son doğumunu hastane dışında yapmış olanların %69.8'i ağız sütünün verileceğini ifade etmiştir. Aradaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Pearson Ki-kare: 0.20, $p=0.6$).

Son doğumun yapıldığı yere göre anne sütü verme sıklığına bakıldığında; arada anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Ki-kare: 0.01, $p>0.05$).

Annelere ek gıda verip vermedikleri sorulduğunda; %81.1'i anne sütü yanında ek gıda verdiğini ifade etmiştir (Tablo 8).

Annelerin eğitim düzeyine göre ek gıda verme durumuna bakıldığında; okur yazar olmayanların %84.2'sinin, okur yazar olanların %79.6'sının, ilkökul mezunu olanların %82'sinin, ortaokul mezunu olanların %85.5'nin, lise ve yüksekokul mezunu olanların %73.7'sinin ek gıda verdiği görülmüştür (Tablo 9).

Eğitim düzeyi arttıkça, ek gıda verme sıklığı azaldığı halde, bu davranış yaygınlığını sürdürmektedir.

Tablo 9: Annelerin eğitim düzeyine göre ek gıda verme durumu

Eğitim Düzeyi	Ek Gıda Veren		Ek Gıda Vermeyen		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Okur Yazar Olmayan	48	84.20	9	15.80	57	100.00
Okur Yazar	277	79.60	71	20.40	348	100.00
İlkokul	73	82.00	16	18.00	89	100.00
Ortaokul	136	85.50	23	14.50	159	100.00
Lise ve Yüksekokul	42	73.70	15	26.30	57	100.00
Toplam	576	81.10	134	18.90	710	100.00

Lise ve yüksekokul mezunu olan anneler referans alındığında; gruplar arası farklılık anlamlı bulunmuştur (Pearson Ki-kare: 5.01, $p<0.05$).

Annelerin ne nedenle ek gıdaya başladığı ise Tablo 10'da gösterilmiştir.

Kayınvalideleri ile oturan annelerin ek gıdaya başlama durumu Tablo 11'de gösterilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi kayınvalidesi ile oturan annelerin ek gıdaya başlama durumu, kayınvalidesi ile oturmayanlardan oldukça farklıdır. Bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlıdır (Pearson Ki-kare: 4.61, $p=0.03$).

Kayınvalideleri ile oturan 196 annenin %81.7'si okur yazar olmayan, okur yazar ve ilkökul mezunudur. Ortaokul, lise ve yüksekokul mezunu olan ancak %18.3'tür.

Annelere ek gıdayı kimin önerdiği sorulduğunda; %52.4'ü kendisinin başladığını, %22.1'i doktorunun, %11.8'i ebe/hemşiresinin, %9.6'sı kayınvalidesinin, %3.4'ü de komşu-anne-eczacının önerdiğini ifade etmiştir.

Ek gıda veren ve kayınvalidesi ile oturmayan anneler değişik kişilerden etkilenirken, ek gıda verip te kayınvalidesi ile oturanlar kayınvalidelerinin önerilerini benimsemektedir. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (Pearson Ki-kare: 79.36, $p=0.0000$).

TARTIŞMA

Anne sütü ile beslenme konusunda yapılan birçok araştırma, annenin eğitim düzeyinin, sosyoekonomik durumun ve paritenin etkili olduğunu göstermiştir (3, 6).

Tablo 10: Annelerin ne nedenle ek gıdaya başlama durumu

Neden	N	%
Bebek Doymuyor	402	56.60
Bebek Büyümüyor	41	5.80
Göğsüm Yara	6	0.80
Sütüm Az Geliyor	104	14.60
Bebek Emmiyor	26	3.70
İlaç Alıyorum	5	0.70
Hamileyim	2	0.30
Ek Gıda Vermeyenler	124	18.90
Toplam	710	100.00

Tablo 11: Kayınvalideleri ile oturan annelerin ek gıdaya başlama durmu

Kayınvalide ile	Ek Gıda Veren		Ek Gıda Vermeyen	
	N	%	N	%
Oturan	149	25.00	47	35.10
Oturmayan	427	74.10	87	64.90
Toplam	576	100.00	134	100.00

Çalışmamızda annelerin %94.4'ü doğumdan sonra ilk olarak anne sütü verilmesi gerektiğini, %72.4'ü de ilk sütün yararlı olup atılmaması gerektiğini bilmiş; ancak, %19.3'ü ilk emzirme için doğumdan sonra 3 ezan geçmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bertan ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada bu oranlar sırasıyla %97.3, %90.2 ve %20 olarak bulunmuştur (3). Annelerin %75.2'si bebeğe anne sütü yanında su da verileceğini ifade etmiştir. Anne sütü ile beslemede bebeğe en azından su vermek, halk arasında sık görülmektedir (5,6,7).

Eğitim düzeyi arttıkça, doğru yanıt verme sıklığının da arttığı görülmüştür. Okur yazar olmayanlar sorulara hemen hemen yarı yarıya doğru yanıt vermiştir.

Bir çocuğu olan annelerin %71.33'ü sorulara doğru yanıt verirken, birden fazla çocuğu olan annelerin %65.94'ü doğru yanıt vermiştir.

Son doğumunu hastanede yapan annelerin %94.9'u doğumdan sonra ilk olarak anne sütü verileceğini ifade ederken, hastane dışında doğum yapmışlarda bu oran %86.8 olarak bulunmuştur. Fark istatistiksel olarak anlamlıdır; ancak, son doğumunu hasta-

nede yapmış olan anneler ağız sütünün verilmesi gerektiği ve sütün doğumdan sonra 3 ezan geçmesine gerek olmadan verilmesi konusunda, son doğumunu hastane dışında yapmış olanlardan farklı bir bilgiye sahip değildir. Anne sütünün verilme sıklığı da, son doğumun yapıldığı yer ile ilişkili bulunmamıştır.

Çalışmamızda annelerin %81.1'inin ek gıda vermekte olduğu görülmüştür. Lise ve yüksekokul mezunu annelerin ek gıda verenler içinde en düşük grubu oluşturduğu gözlenmiştir. Okur yazar olmayan, okur yazar, ilkököl ve ortaokul mezunu olanların ek gıda verme oranı %80 civarındadır.

Annelerin %56.6'sı bebek doymuyor düşüncesiyle ek gıdaya başlamıştır. İkinci sıklıkla görülen neden ise, sütün az geldiği düşüncesidir. Çalışmamızın sonuçları, Bertan ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmayla uyum göstermektedir (3).

Annelerin %52.4'ü ek gıdaya kendisinin başladığını ifade etmiştir. Çağlar ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da annelerin %43.4'ü kendi kararları ile, %13.2'si de sağlık mensuplarının önerileri doğrultusunda ek gıdaya başlamıştır (6). Çalışmamızda sağlık personelinin önerisiyle ek gıdaya başlayan annelerin oranı %33.9'dur. Kayınvalidesi ile oturan annelerin %25.5'i kayınvalidelerinin önerisi ile ek gıdaya başladığını ifade etmiştir. Çağlar ve arkadaşları ise bu oranı %39.6 olarak bulmuştur. Ancak, kayınvalidesi ile oturan annelerin %81.7'si en fazla ilkököl mezunudur. O nedenle, ek gıdaya başlamada annelerin eğitim düzeyinin de rolü olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Annelerin anne sütü ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları eğitim düzeyi ve parite ile yakından ilgilidir. Annenin eğitim düzeyi arttıkça bilgi düzeyinin de artmasına rağmen, bu konuda yeterli ve geniş kapsamlı bir eğitim verilmediği görülmektedir; çünkü, son doğumunu sağlık kuruluşunda yapan bir anne bilgi ve tutum bakımından sağlık kuruluşu dışında doğum yapan anneden farklı değildir. O nedenle gerek antenatal, gerekse postnatal dönemde verilen eğitimin annenin eğitim düzeyine bakılmaksızın oldukça geniş kapsamlı olması gerekmektedir, sahada yeterli bir eğitim almamış olsa bile, hastanede yakalanmış her annenin sosyal yaşantısını da kapsayan etkili bir eğitim alması sağlanmalı, bilgiler davranışlara dönüştürülebilir.

KAYNAKLAR

1. Baumslag N, "Anne Sütü İle Beslenme Eğilimleri Ve Etkileyen Etmenler", *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 1991; 34: 321-44.
2. "1990'lı Yıllarda Bebeklerin Anne Sütüyle Beslenmesi, Global bir strateji oluşturulmasına yönelik değerlendirme ve ipuçları" adlı WHO/MCH/NUT.90.2. kod numaralı kitapçık, WHO/UNICEF, 1990.
3. Gürakan B, Özcebe H, Bertan M. "Multipar Annelerin Anne Sütü İle İlgili Deneyimleri", *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 1993; 36: 1-10.
4. Özalp İ, "Türkiye'de Anne Sütüyle Beslenme Durumu ve Sorunları", *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 1991; 34: 297-304.
5. Neyzi O, "İstanbul'da Annelerin Anne Sütü İle Beslenme Konusunda Davranışı", *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 1991; 34: 317-20.
6. Kahraman H, Özsan S, Koparal İ, Ecevit A, Çağlar MK. "Anne Sütü İle Beslenme ve Altı Aylık İzlem Sonuçları", *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 1994; 37: 139-46.
7. Özcebe H, Bertan M, Doğan BG. "Anne Sütü İle Beslenme ve Ankara'da Bebek Dostu Hastaneleri", *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 1991; 34: 305-16.